

TOLNA MEGYE

HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI

Az „Összefogással a természeti értékeink megőrzéséért” című projekt a Svájci-Magyar Együttműködési Program
űrefinanszírozásával valósult meg.

1. Bogyiszlói Tölgyfás legelő | I6

Bogyiszló | 2005 óta védett | 84.1715 hektár

A terület a környék egyik legszebb és legjobb állapotban megmaradt fás legelője. Több, 100 éves kort is meghaladó faóriás tarkítja a tájat. A legelő mélyebb részén csapadékosabb években időszakos tavacska alakul ki, mely sok madárfajt is odavonz.

A legelő felett mindig hallhatóak a gyurgyalagok, bár költésre alkalmas partfal nincs a területen. Láthatunk még bibicet, töviszűrő gébicset, cigányesukot, sisakos sáskát és imádkozó sáskát is a területen.

A legegyszerűbben úgy érhetünk a legelőhöz, ha a település előtt található körforgalomnál az újonnan épített földutat választjuk, amely megkerüli a falut és egyenesen a legelő mellett húzódó útra visz.

2. Perczel Mór Szakközépiskola és Kollégium parkja | F7

Bonyhád | 1975 óta védett

Az eredeti parkot a XVIII. század végén létesíthették. A park közepén egy hatalmas erdeifenyő uralkodik, mely narancsos színű kérgével télen is szép színfoltja a kertnek. A parkban találhatunk egy másik látványos, idős fát is, egy magyar kőrist, amely 4 törzsből álló, tövétől ágas idős példány.

5. Dombóvári Gunaras-parkerdő | B6

Dombóvár | 2004 óta védett | 9.968 hektár

A terület nagy részét 40-50 évvel ezelőtt sorban ültetett facsemetékkel telepítették be a város lakói (juhar, tölgy, platán, feketefenyő, erdeifenyő, vörösfenyő, hárs), melyek mára terebélyes fákká fejlődtek. Az ezredfordulón a telepített erdőben sétautakat alakítottak ki. A terület állatvilága szerencsére egyre gazdagodik. A hullók közül az erdőszéleken a fűregyík, a sétautakon pedig a törékeny kuszma és a rézsikló jelenléte bizonyított. Madárvilágát jellegzetes erdei fajok alkotják, mint például a vörösbegy, a fülemüle, az erdei pinta, a kakukk, a vadgerle, az örvös galamb, a fekete- és az énekes rigó, az egerészölyv, a szajkó, az őzapó, a kis-, a közép-, a nagy tarkabarkály, a csuszka és a rövidkarmú fakúsz. Az erdőszélek cserjeszintjében költ a töviszűrő gébic, barátka és a karvalyposzáta. A lucfenyvesben építi fészket a város egyik ritka költő madara a csilp-csalp füzike, de költ itt az örvös galamb, a szajkó, a zöldike, a csicsörke és a fészeképzés egyik művésze, az őzapó is. Gyakori madár a fák között is kiválóan manőverező héja és kisebb rokona a karvaly.

Két védett gombafajjal találkozhatunk, az egyik a nyírfa galambgomba, a másik a halványuló galambgomba - nyírfaiban gazdag területeken.

A Gunaras-parkerdőt gépkocsival úgy érhetjük el, ha a városközpontból a Teleki utcán és a 61-es úton Tamási irányában haladunk, majd a Gunarasi útról egy üdülőt elérve letérünk jobbra. A fiatal parkerdőhöz a belvárosból kerékpárúton is eljuthatunk.

9. Dombóvári tűzlepkés rétek | B6

Dombóvár | 2004 óta védett | 181,5 hektár

A Kapos magas talajvízállású ártéri síkján lévő kiszáradó láprétek, mint a Dombóvári tűzlepkés rét, a Kapos völgyének legértékesebb részei. Kiemelkedő jelentőségű a havasi tűzlepké előfordulása. Rendkívül gazdag a terület madárvilága is, megfigyelhető a kanalasgém, a bakesó, a halászsas és a kóborló békászó sas. Érdekességnek számít a kis őrgébics, a gyurgyalag, a vízityúk és a jégmadár. Levegőből csapnak le áldozatukra az ölyvek, vércsék és a réti hajak, míg éjszaka az erdei fülesbaglyok és a gyöngybaglyok vadásznak.

A Dombóvári tűzlepkés rétet gépkocsival a Szabadság úton Pécs felé haladva közelíthetjük meg. A Kapos folyó hídján áthaladva a kerékpárút mentén lehet parkolni, majd onnan a folyó gátján gyalogosan juthatunk el a területre. Gyalogosan és kerékpáron a Szabadság utca-Rákóczi utca-Baross-utca vonalát követve, a kerékpárúton érhetünk legegyszerűbben a tűzlepkés rétre.

10. Dombóvári Tüskei tölgyes maradványerdő | B6

Dombóvár | 2004 óta védett | 3,5 hektár

A város utcáitól csak néhány száz méter választja el ezt az idős tölgyest, ahol a fák 50-120 évesek. A csertölgy mellett a gyertyán, a kocsányos tölgy és a mezei juhar is megtalálható, néhány példányban a hársfélék is képviseltetik magukat. A cserjeszint sűrű, fekete bodza, kőköny, veresgyűrű som, szilfélék és galagonya alkotja.

14. Fadd-Dombori kobolya | I6

Fadd | 2003 óta védett | 7,454 hektár

A múltban egy, a gátakat átszakító árvíz nyomán keletkezett ez a mélyedés, melyben azóta is víz található. A vízszintet kizárólag a csapadékvíz, talajvíz tartja fenn.

A Fadd-Dombori kobolya Tolna felől a faddi elágazónál egyenesen tovább haladva, Dombori nyaralóterületét elhagyva jobb kéz felől közel az úthoz található.

15. Faddi Bartal-park | H-I6

Fadd | 2003 óta védett | 0,1 hektár

A terület régebben a Bartal kastély elkerített parkja volt, az épület ma nevelőotthonként működik. Korabeli képeken a park inkább egy kerítéssel körbevett erdőhöz hasonlított, ma egy modern kori kezelt park, amelyben cserjék nincsenek, fafajok között megtalálhatók az erdei fenyő, az amerikai kőris, a fekete dió és a nagylevelű hárs egyedei. A terület értékét a 100 évet meghaladó korú Bartal-tölgyként ismert fa adja.

A park Tolna felől, a település központjában található katolikus templomnál jobbra fordulva, jobb kéz felől helyezkedik el.

A park legnagyobb törzsátmérőjű fája egy ezüst hárs, amelynek átmérője az 1 métert is meghaladja. A park talán legszebb cserjéje a kora tavasszal nyíló, közel 100 éves lilomfa bokor, de látványos méreteket ér el a puszpáng sövény is.

Igazi ritkaságnak számít a kertben található kínai sárgafa. A bokros és elvadult részeket is tartalmazó parkban több madárfaj is költ.

A park a Perczel Mór utca 44-es számú ház udvarán található.

3. Dombóvári Bontovai-tó | B6

Dombóvár | 2004 óta védett | 12.2004 hektár

A Bontovai-tavat völgyelzárással, a tőzegbányászat által létrehozott mélyedésben alakították ki. A halastó és környékének fás területei fajgazdag élővilág számára biztosítanak élőhelyet és táplálkozó területet. Rendkívül jelentős a két-éltű állománya, több ezres példányszáma él itt a kis- és nagy tavi békának, a kecskebékának, gazdag a vöröshasú unka állománya is. A hullók közül a leggyakoribbak vízi- és kockás sikló, de a gyalogutakon találkozhatunk a törékeny kuszmaival és az erdei siklóval is, a vízen úszó, vagy ott lebegő uszadékokon gyakori a napozó mocsári teknős, a gátaknál, zsilipeknél és a napsütötte mezsgyéken a fürge gyík sem ritka.

Madártani szempontból a kevésbé zavart nádasok, gyékényesek az értékesebb részek, mert költőhelynek és táplálkozó területnek is kiválóak. Az eddig azonosított madárfajok száma meghaladja a százat, a költő fajoké pedig ennek csaknem a fele.

Megfigyelhető a fokozottan védett cigányréce, és a törpegém is rendszeresen költ a megközelíthetetlen parti részekben.

A nagyobb testű gémfélék – nagykócsag, szürke gém, bakcsó – is rendszeres látogatói a tavaknak. Az emlősök közül a vidrát láthatjuk rendszeresen a téli időszakban.

A tó Dombóvár-Kertváros felől közelíthető meg, a Gyöngyvírág körútból nyíló Jácint utca folytatásában.

6. Dombóvári Kis-Konda-patak | B6

Dombóvár | 2004 óta védett | 17.0225 hektár

A Koppányszántó és a Kapos völgye között elhelyezkedő völgy egy ökológiai folyosó déli része. A 17 km hosszúságú területen 28 halastó, ill. horgásztó helyezkedik el.

A Konda-patak észak-déli irányba folyik, változó szélességű völgyével kettévágja a várost, a horgásztavak zsilipjétől a Kaposba ömléséig egyre szűkebb. Változatos, mozaikos élőhely, jobb partján egykori legelő és egyre terjedő törékeny- és fehér füzes, a Perekaci-árok befolyójánál tőzegláp, mély láprét található. A patak bal partján sűrű cserjés, majd a mélyebb részén összefüggő nádas kíséri. A patak bal partján a kertek felhagyásával több hektáros füves terület, kaszáló alakult ki. A patak nyomvonalát kísérő turistaútról – az élőhely különösebb zavarása nélkül – a völgy mindkét oldala megfigyelhető.

A terület kétéltű, hulló és madárvilága is rendkívül gazdag. A megfigyelt madárfajok száma 204, láthatunk bölömbikát, kárókatont, jégmadarat, guvatot, vizityűket, szürkegémeket és törpegémeket is.

Több ezres példányszámú a kecskebeka, a kis tavibeka és a vöröshasú unka állomány, de előfordul a barna ásóbeka és két göteféle is (pettyes és a dunai tarajos göte) a területen. A 15 hazai hulló közül jelentős a vízi-sikló, a kockás sikló, a mocsári teknős és a fürgegyík állomány. Emellett bizonyított a törékeny kuszma, és a rézsikló jelenléte is.

Az emlősök közül a fokozottan védett vidra jelenléte érdemel említést. Néhány példányban él a nádasok területén a hermelin és a menyét is. A védett cickányok öt faja, a denevérek közül 4-5 faj rendszeresen megfigyelhető.

A patak nyomvonalát kísérő turistaút induló állomása a Gyár utca felől (DÖPTE épülete), de a belvárosból a Dombó Pál utca felől is megközelíthető.

Az emlősök közül a cickányfélék és a pelefélék a gyakoriak. A virágzó erdőszéleken a nappali pávaszem, az atalanta lepke, a citromlepke, a rókafejek és sakktábla-lepke figyelhető meg.

A területet a gunarasi kerékpárútról jobbra lehajtva földúton lehet megközelíteni a Szigligeti utca folytatásában. A földút gépkocsival csak száraz időben járható.

11. Gunarasi tölgyes maradványerdő | C6

Dombóvár | 2004 óta védett | 0.8534 hektár

Az erdő a síkvidéki cseres tölgyesek természetstörű maradványa. A fák 50-90 évesek, cserjeszintjük sűrű. A maradványerdő ma inkább ligetes jellegű, mint öszszefüggő erdő, hiszen mára 18-20 db idős tölgy maradt. Az erdőfolt jó madár-élőhely, több védett madárfaj költő-, táplálkozó- és éjszakázó helye. Megfigyelhető itt többek között a barátka, a karvalyposzáta, a rövidkarmú fakusz, a fekete harkály és a kis tarkaharkály.

A maradványerdő gyalogosan és kerékpáron közelíthető meg, a Dombóvárról Mágocsra vezető közútról balra letérve, és a Dombóvár-Tamási felhagyott vasútvonal töltésén haladó jelzett úton haladva érhetjük el a területet.

12. Fadd, Tolnai Holt-Duna

északi oldala | I6

Fadd | 2003 óta védett | 229.3857 hektár

A holtág sekély, olykor egyes részein mocsaras a vize, mely kitűnő életteret biztosít a vízi madarak számára. Láthatunk a területen szürke gémet, nagy kőcsagot, cigányrévét és jégmadarat is. A terület kiváló természetvédelmi minőségét mutatja a fekete gólya megjelenése.

16. Faddi Duna-part | I6

Fadd | 2003 óta védett | 82.8582 hektár

A Faddi Duna-parton a puhafás fűz-nyár ligeterdő uralkodik, kisebb foltokban találhatóak csak nemesnyár ültetvények. Az északabbra fekvő területek mutatják igazán az ártéri erdők szépségét.

Dombori és Paks között több barna kánya fészek is található. Megfigyelhetünk itt többek között nagy kőcsagot, szürke gémet, törpegémet, erdei fülesbaglyot, erdei síklót és nagy hősincért is.

Dombort elhagyva, a Duna töltés mögött észak-déli irányban található a Faddi Duna-part, az ártéri erdő.

17. Faddi Harisi terület | H5

Fadd | 2003 óta védett | 43.931 hektár

Nagy részét - csapadékos időben - víz borítja. Egy kanális választja el a mocsárrétet a puhafás, főleg fehér-fűz alkotta ligeterdőtől. A vízfolyásnál, illetve a mélyebben fekvő területeken megjelenik a mocsári

nőszirm és a réti kakukkszegfű. A mocsárrét uralkodó növényfajai a sásfélék. A területen fiatal nemes nyarasok, illetve fehér akácok is találhatóak. Él itt dunai tarajos götte, nappali pávaszem, gyászlepke, kardos lepke és óriási csikbogar.

Tolnát elhagyva, egy az út jobb oldalán található épület utáni földútra lekanyarodva közelíthető meg legkönnyebben a Faddi Harisi terület, mely egy nedves, mocsaras élőhely.

4. Dombóvári Gólyavár | B6

Dombóvár | 2004 óta védett | 3,5 hektár

A Kapos-völgy egyik teraszszigetén épült várról az első írásos említés 1313-ból származik. A falak között megfordult Tinódi Lantos Sebestyén is, aki 1538 körül itt írta Jáson és Medea című széphistóriáját. A vár mérete egykoron kb. 70×105 méter lehetett. 1702-ben a karlócai békeszerződés alapján robbantották fel.

A várat a XIV-XVII. században patkó alakban település övezte. Egyes kutatók azt feltételezik, hogy a középkori Dombó – ahol a templom is állt – Dombóvár település őse. A vár és a település részletes régészeti kutatása még nem történt meg.

A terület nyugati, mélyebb peremrészeiben kisebb vizek maradnak késő nyárig, a tavaszi és őszi madárvonuláskor ez az egy hektáros ligeterdő fontos pihenő, táplálkozó és éjszakázó hely. Olyan ritka fajok is megfigyelhetők itt, mint a nagy fülemüle, a kerti geze, a karvalyposzáta, a zöld küllő, a nyaktekercs és az örvös légykapó. 2009-óta egy magas szürke nyáron egerészölyv költ, de más ragadozók is szívesen megpihennek a Kapos völgyének egyetlen jelentős erdőfoltjában. A vonuló fajok közül a romok közelében a hantmadár megjelenésére számíthatunk, a terület felett átrepülő kékes rétihéja ősszel és tavasszal is gyakori madár. A kételtűek közül az ásóbéka, zöld levelibéka és a varangyok a gyakoribbak, a hüllők közül a fali gyík a köves falromok közelében látható.

A Gólyavár gépkocsival a Szabadság útján, Pécs felé haladva közelíthető meg, a Kapos folyó hídját elhagyva forduljunk jobbra az első földúton. Gyalogosan és kerékpáron a Szabadság utca, Rákóczi utca, Baross utca vonalát követve, a kerékpárúton érhetünk a legegyszerűbben a területre.

7. Dombóvári Nyerges-erdő és horgásztó | B7

Dombóvár | 2004 óta védett | 92 hektár

A Nyerges-erdő viszonylag nagy kiterjedésű, természetközeli állapotú gyertyános-kocsányos-tölgyes, melyben kisebb foltokban bükköt is találunk. Az aljnövényzetben ritka, védett növényfajok is élnek, mint a farkasölő sisakvirág, a szártalan kankalin, a tarka lednek, a szálkás- és a széles pajzsika. A területen költ az egerészölyv, a karvaly, a héja, a holló, a fekete harkály és a nyaktekercs. A nyergeshorgásztó értékes vizes élőhely, különösen a kételtű és hüllő faunája gazdag.

A parkerdő a városból dél felé, a Szabadság utcán át és a Pécsre vezető útról jobbra, a Dombóvár-Szülőhegyre vezető szilárd burkolatú úton érhető el.

8. Dombóvári Szigeterdő

(régebben: Béke park TT) | B6

Dombóvár | 1976 óta védett | 4,8 hektár

A védett, 100-170 éves tölgy-kőris-juhar maradványerdő a Kapos ártere feletti teraszon alakult ki. A város legnagyobb területű parkja, ahol a környék legidősebb fáit találhatjuk.

A parkerdőben 18 rendszeresen és 13 alkalmilag költő madárfajjal találkozhatunk, mint például a csonttollú, a süvöltő, a léprigó, a kis- és kormos légykapó, a kerti geze, a berki tücsökmadár, a zöld küllő és a fekete harkály.

Érdekesség a macskabagoly és a füles kuvik alkalmi költése. A természetközeli erdőrész központi részén egy angolkertet alakítottak ki, ahol díszcserjék, hóbogyó, hibiszkusz, örökzöld és lombhullató díszfák, japánakác, páfrányfenyő, liliomfa, tulipánfa egyaránt előfordulnak. A parkot sétautakon lehet bejárni.

A Dombóvári-Szigeterdő a település központjából a Szabadság utca, Dózsa Gy. utca, Katona J. utca, Erdősor utcán, vagy a Gyenis Antal utcán közelíthető meg.

Kisebb-nagyobb foltokban idős fehér nyarak tarkítják az erdőt. Találhatunk itt fecskefarkú lepkét, atalanta lepkét és nagy tűzlepkét is.

Bogyiszlót elhagyva a Duna töltésén balra kanyarodunk és bal kéz felől kb. 1 km-re található az a tolnai holtág, melynek északi oldala tartozik a védett területhez.

13. Fadd, Tsz-major feletti füves-lápos | H5

Fadd | 2003 óta védett | 191.1713 hektár

A füves-láposon puhafás ligeterdő és mocsárrét váltakozik. Bizonyos részeket szántóként vagy kaszáló-

ként hasznosítanak. Megfigyelhetünk itt töviszűrő gébicszet, csilpcsalp füzikét, fülemülét vagy akár cigányesukot is.

Fadd felől a Rákóczi Ferenc utcából induló földes úton lehet megközelíteni a területet, Dunaszentgyörgy felől pedig a Rózsa utcából leágazó földes utakon haladva érhetjük el a füves-lápos. Megközelíthetőségét nehezíti, hogy sok földes utat az elmúlt évben beszántottak, így sokszor csak kerülővel, illetve vízesebb idő esetén csak terepjáróval juthatunk el a területre.

18. Faddi Holt-Duna | I6

Fadd | 2003 óta védett | 225.705 hektár

A Faddi Holt-Duna fő értékét a part mentén húzódó nádas adja, mely sok védett faj élő- és fészkelőhelye, mint például a sulyom, valamint a cserregő nádiposzáta, az énekes nádiposzáta, a nádirigó, a bakcsó, a szürke gém, a vörös gém, a kis és a nagy kócsag. A partot fehér nyár sor szegélyezi.

Dombori nyaralókörszét elhagyva, a műút bal oldalán látható az a holtág, melynek a túlsó partja tartozik a védett területhez.

19. Felsőnyéki Kolláti-rét Természetvédelmi Terület | D2

Felsőnyék | 1994 óta védett | 31.1589 hektár

A Sió és a Tita-patak ártéri síkján elhelyezkedő terület a vízrendezések előtt időszakos vízzel borított mocsárrét volt. Mostanában a tavaszi vízfoltok kiszáradása után kíméletesen kaszálják, legeltetik, mely természetközeli gazdálkodási gyakorlat kedvez a természeti értékek fennmaradásának.

A terület növénytanai értékei közül kiemelkedik két ritka, védett orchideafaj,

a mocsári kosbor és a hússzínű ujjaskosbor. A réten tavasztól őszig színpompás növények fogadják a látogatókat például a mocsári gólyahír, a réti kakukktorma, a sárga nőszőrom, a réti kakukkszegfű vagy a réti fűzény.

Értékes madara a területnek a réti tücsökmadár. A Felsőnyéki Kolláti-rét a település északkeleti részén a vízmű mellett, a Petőfi utca végén jobbra forduló földút mentén található.

20. Gyulaji magyar tölgyes | C5

Gyulaj | 1976 óta védett | 1.1 hektár

A dámvadjaíró híres Gyulaji-erdő közepén egy alig 1 hektáros erdőrészben a hazánkban ritka, mediterrán eredetű magyar tölgy kapott védelmet. A terület egyedülálló, mert az erdőben 80%-ban dominál a magyar tölgy, a fák általában 110–115 évesek. A nagy szarvasbogár jelentős populációja él itt, szaporodási időszakban nem ritka látvány, hogy 20–30 példány is összegyűlik.

A terület gépkocsival Tamási (Miklósvár), Gyulaj vagy Szakály–Úrgevérvpuszta felől közelíthető meg szilárd burkolatú úton, majd gyalog jelzetlen földúton.

21. Hőgyészi kastélypark | E5

Hőgyész | 1975 óta védett | 5.6455 hektár

A park értékesebb fái a kocsányos tölgy, a hárs, a kőris, a vérbükk, a tulipánfa, a lucfenyő, a fekete fenyő, az erdei fenyő, a száz évnél is idősebb tiszafák, a páfrányfenyők, az oregoni hamisciprusok. Ugyan csak kiemelkedő érték a többtörzsű juharlevelű platán, melynek becsült kora 300 év, ez a fa a megye legidősebb és legnagyobb platánja. Kétszáz évnél is idősebb a hasonlóan magas andalúziai jegenyefenyő és a hasonló korú nyugati tuja.

A park madárvilága sokszínű és gazdag, találhatunk itt például bokorlakó barátkát, kis poszátát, ökörszemet, fekete harkályt, nagy tarkaharkályt, balkáni fakopáncsot, macskabaglyot és erdei fülesbaglyot.

A park a településen Tamási irányába áthaladó 65. számú közútról gyalogosan közelíthető meg. Magántulajdonban van, ezért egyénileg és csoportosan is előzetes bejelentkezést javasolunk.

26. Szlavón tölgyes | J3

Madoesa | 1975 óta védett | 5.6 hektár

Az idős (100–110 éves) tölgyes védetté nyilvánításának elsődleges célja a kocsányos tölgy illír (balkáni) változata génállományának megőrzése volt. Az idős, természetközeli erdő fajgazdag élővilágnak biztosít élőhelyet. Értékes madárvilágából többek között a fekete harkály és a fokozottan védett rétisas fészkelése érdemel említést. Kora tavasszal a kék virágú dunai csillagvirág virágzik itt.

A tölgyes a településtől keletre, a Duna mentén húzódó árvízvédelmi gát mentett oldalán található. A Kender utca folytatásában induló jelzetlen földúton a Duna árvízvédelmi töltéséig megyünk, ott balra fordulva, a bicikli úton kb. 1,5 km megtétele után érjük el a védett területet.

27. Banai-tó Természetvédelmi Terület | G4

Nagydorog | 1975 óta védett | 27.2979 hektár

A védett terület egyik részét a Tengelici-homokvidék egykori homoki tölgyeseinek maradványfoltja képezte. Az erdő nagy részét kivágták, az óriási átmérőjű tuskók még ma is látszanak, a kocsányos tölgyek becsült kora 140–160 év volt.

32. Paks, Városi Múzeum kertje | L4

Paks | 1996 óta védett | 0.26 hektár

Az egykori klasszicista Mádi Kovács-kúria kertjének legértékesebb faegyede az út felőli teraszon álló páfrányfenyő. Az országszerte ritka fafajnak a paksi egy

termős példánya, amelyet általában nem szívesen ültetnek, mivel gyümölcse lehullása után hamar erjedésnek indul, s ilyenkor erős szagot áraszt. A 80 cm törzsátmérőjű, 9 m magas, 12 m korona-átmérőjű fa becsült kora 110–120 év. Az udvar növényzetének jellegét az örökzöldek, természetes lucfenyők és fekete fenyők határozzák meg. Télen a városba behúzódó énekesmadarak közül a fenyők koronájában táplálkozó kék és széncinegékkel figyelhetünk meg, ritkább vendég az apró termetű királyka.

A kert bejárata a Deák Ferenc utcáról nyílik. A látogathatósága a múzeum nyitva tartásához igazodik.

33. Paksi Cseresznyési-láprétek | H4

Paks | 1996 óta védett | 36.7 hektár

A változatos domborzatú területen a homokbuckák közötti mélyedésekben és a felszíni vizeket levezető patakok mentén helyenként húzódó láprétek egyike az időszakos jellegű Csámpa-patak mentén elhelyezkedő Cseresznyési-láprét. A patak menti, természetközeli állapotú vizes élőhelyeket gazdag élővilág jellemzi, de a terület cserjésedik és szárazodik. Még előfordul a ritka fehérhájvirág és a kornistárnics, a magas füvű rét ritka fészkelő énekesmadara a réti tücsökmadár.

36. Arborétum (Benyovszky park) | H5

Tengelic | 1977 óta védett | 96.39 hektár

Ez Tolna megye első védett területe. A Gindly-Benyovszky-kastély körül angolparkot alakítottak ki, amelyben a legutolsó felmérés szerint 50 faj található,

melyek közül a hazánkban egyedül itt található kalábriai feketefenyők és a patak felduzzasztásával kialakított horgászto szigetein álló virginiai moesárciprusok a legértékesebbek. Az ismét természetközeli jellegű öltő vízi és erdei élőhelyek gazdag állatvilág

számára biztosítanak menedékhelyet. Kiemelkedő a park madárállománya, költ itt az egerészölyv, a holló, a fekete harkály, a kék galamb és a macskabagoly. A terület a Paks felé vezető közútról rövid bekötőúton érhető el.

37. Bogárczó-tó | H5

Tengelic | 1975 óta védett | 11.4 hektár

A tómeder nagyobb részét nádas, gyékényes borítja. A vizes élőhely jellegnek megfelelően elsősorban hüllők, kételtűek élnek nagy számban, és figyelemre

22. Iregszemcse, Öreg-hegy–Gesztenye-völgy | B3

Iregszemcse | 2006 óta védett | 25,5 hektár

A közel 1,5 km hosszú völgyrendszer természetes puhafa ligetei, cserjései, magas fűvű kaszálói, magaskórósai és kisebb nádasai jelentős ökológiai folyosót képeznek a nagyüzemi mezőgazdasági területek közé ékelődve. Az élőhely állatvilága is igen gazdag. Nyáron számos nappali lepkével találkozhatunk, mint például a sakktábla lepkével, a nappali pávaszeggel vagy az atalanta lepkével. Az idős fűzfák odvaiban költ a nyaktekeres és a ritka pompás tollruhájú búbos banka.

A terület Iregszemcse felől a Tengőd felé vezető autóról, a községből kiérve, az első kis hídon áthaladva, majd balra fordulva jelöletlen földúton érhető el.

23. Iregszemcsei Viczay-kastély parkja | C3

Iregszemcse | 1975 óta védett | 16,3 hektár

A kastélypark gyűjteményében mintegy 100 fás szárú növény kapott helyet. Közülük kiemelkedők a kastély előtt álló hatalmas vérbükkök, valamint értékesek az idős kocsányos tölgyek, az ezüstjuharok és a lepényfa. A parkot az elszórtan telepített örökzöldek, erdei fenyők, tiszafák, oregoni ciprusok teszik változatosabbá. A park kastély körüli része gondozott, a többi rész természetsszerű erdő benyomását kelti. A terület madárvilága gazdagabb a környék természetes erdeinél, ami a változatos cserjeszint dús bogyó- és magtermésének köszönhető. Található itt például nagy fakopáncs, zöld küllő, énekes rigó, csilicsalp füzike és citromsármány. A védett természeti területet sétautakon lehet bejárni.

A park a Bartók Béla utca 10. szám alatt található.

24. Gyurgyalagtelep | Kismányok | E7

Kismányok | 1993 óta védett | 1.0392 hektár

A helyi agyagbánya egyik löszfalában telepedett meg a 90-es évek elején a ritka és fokozottan védett gyurgyalag. A színpompás légivadást legjobban

Mára a hatalmas tölgyekből csak pár darab maradt, mutatva a valamikori állapotokat. Az erdő közepén, homokbuckák közötti mélyedésben helyezkedik el a természetes eredetű Banai-tó. A tóparti nádasban többek közt nádirigó és énekes nádiposzáta költ. A vízből kiálló fatörzseken pihenő mocsári teknősöket is megfigyelhetünk.

A Banai-erdő a belterületől délkeleti irányban helyezkedik el. A Petőfi utca és a Damjanich utca kereszteződéséből induló nem jelzett földúton kell elindulni, majd kb. 800 m után az erdőben balra kanyarodni. A tóhoz gyalogösvény vezet, amely egy idős tölgy mellől indul.

28. Agárkosboros rét | E7

Nagymányok | 1993 óta védett | 1.4951 hektár

A ezredfordulótól cserjésedés indult meg a réten, ami egyre erősödött. 2013-ra az egész területet sűrű galagonya-vadrózsa-veresgyűrűs som cserje uralja, a védett területtel határos gyepes részeken sem található meg sajnos a terület névadó védett növénye, az agárkosbor.

A Bonyhád és Szászvár úttól gépkocsival a Liszt Ferenc-Nagy Sándor-Munkácsy utcán át lehet megközelíteni a területet. A Munkácsy utca végétől gyalogosan földúton haladhatunk tovább.

29. Paks, Deák Ferenc utcai általános iskola előkertje | I4

Paks | 1996 óta védett | 0,15 hektár

A XIX. század közepén épült, klasszicista stílusú Kornis-kúria udvarában, a mai Bezerédi Általános Iskola előkertjében 12 közönséges vadgesztenye áll. A 40–70 cm törzsátmérőjű, 6–10 m korona-átmérőjű fák becsült kora 70–90 év. A fákat egykor keresztfasorba ültették. Figyelemre méltó még az udvar északnyugati oldalán álló, szép egyenes törzsű bálványfa.

A Cseresznyés felé vezető szilárd burkolatú útról mintegy 3 km után jobbra kell letérni, a Pusztai Lovasudvar felé vezető burkolatlan, homokos útra. A terület az utolsó ház elhagyása után balra, a Csámpa-patak árka mentén található.

34. Római katolikus templom kertje és a Templom tér | I4

Paks | 1996 óta védett | 0,5 hektár

Az templom kertjét közönséges vadgesztenyék uralják. A Duna felőli oldalon, a szintén műemléki védelem alatt álló bazársor felett 7 darab, a templom áttellenes oldalán 4 darab, a szentély felőli részen további 1 darab példány áll. A 40–70 cm törzsátmérőjű, 8–12 m korona-átmérőjű fák becsült kora 70–90 év.

A templomhoz északon egy kisebb zöldfelület csatlakozik, melynek növényzetét részben örökzöldek (például tiszafa, ezüstfenyő, fagyal), részben lombhullató fajok (platán, hárs) alkotják. A városközpont „zöld szigete” a városkedvelő madarak kedvenc búvóhelye.

méltó a terület madárvilága is. A tó partján állva hallgathatjuk a békák kuruttyolását és a nádi madarak, mint például a nádi rigó énekét, és jó eséllyel pillanthatunk meg egy-egy táplálkozó nagy kőcsagot, szürke gémet vagy bakcsót.

A Paks felé vezető közútról Felsőtengelic felé kell letérni, ahol a buszfordulótól jelzetlen homokos dűlőúton, kerékpárral vagy gyalogosan érdemes folytatni az utat. A vizes élőhelyet a Benyovszky-park felől a tó felé tartó csatorna keresztezése után, az erdészeti úttól jobbra pillanthatjuk meg.

38. Csapó park | G5

Tengelic | 1976 óta védett | 15,5 hektár

A park ma már alig idézi az épületeket körülvevő egykori angolpark eredeti állapotát. Fagyűjteményében

több mint 50 fafaj található, melyek közül a virginiai mocsárciprusok, valamint a környező erdőségek fafajainak évszázados példányai érdemelnek említést.

a költőhelyek fogyatkozása veszélyezteti, mivel a bányák többségét bezárták, a felhagyott bányák partfalát a törvényi előírások miatt rézsúsítik, vagy a lágy- majd a fás szárúak veszik birtokba. A védett kismányoki partfal „előregedése” és benővényesedése miatt a költőpárok száma fokozatosan csökkent, ma már sajnos nem költenek itt a madarak. Új partfal kialakításával, illetve a korábbi partfalak megújításával lehetne elérni, hogy újra megtelepedjen itt a gyurgyalag.

A Nagymányok-Bonyhád útról Kismányokra vezető út mentén volt a fokozottan védett faj költőhelye.

25. Annafürdő | D6

Lengyel | 1975 óta védett | 2.3499 hektár

Az Anna forrás a Papdi-hegy lábánál lévő mély völgyben ered. A forrás kis vízhozamú, hosszú útján végigcsörgedezve a völgyben mesterséges tavat táplál.

A védett forráskörnyék bővelkedik famatuzsálemekben, 100 évnél idősebb bükkfák, tölgyek, luc- és vörösfenyők sorakoznak a szurdokszerű völgy két oldalán. Fellelhető az illatos hunyor, a májvirág, a bíboros kosbor, a madárfészek kosbor és a kétleve-lű sarkvirág.

A forrás és az erdei iskola környékén 15-20 madárfaj is megfigyelhető például a macskabagoly, a csúszka, a vörösbegy, rigók, cinegék, harkályok.

Annafürdőt a Lengyelről Kurdra vezető közútról jobbra fordulva, a szilárd burkolatú erdészeti úton érhetjük el. A terület bejárása a „Hunyor tanösvényen” ajánlott. A turistaút menti látnivalókról az Anna-forrás előtti indító állomáson részletes tájékoztatást kaphatunk.

A fákon megfigyelhető a tengelic. Ma a fák alatt betonos udvar, kis játszótér van.

A Deák Ferenc utca elején található az általános iskola, amelynek elkerített udvara az igazgató engedélyével látogatható.

30. Paks, Imsósi-erdő | I4

Paks | 2000 óta védett | 54.7456 hektár

Az erdő a magyar kultúrtörténet egyik kiemelkedő emléke. A Rákóczi szabadságharc idején itt vert tábornok Botyán serege. Az akkor épített sáncok maradványai helyenként még ma is felismerhetők. A vezérnek kopjafa állít emléket, amelyhez turistajelzés vezet. A Duna nagyobb áradásai miatt megépített árvízvédelmi töltés hatásaként megindult az erdő száradása, valamint többfelé találkozhatunk nemesített fajokkal telepített, egykorú faültetvényekkel.

Az erdő a 6. számú főútról, vagy a Madocsa felé vezető összekötő útról közelíthető meg. Az erdőt a piros kereszt jelzésen, vagy a jelzetlen földutakon járhatjuk be.

31. Paks, Prelátushoz tartozó szőlőterület | I4

Paks | 1996 óta védett | 5.4796 hektár

A Prelátus klasszicista stílusú épülete felett helyezkedik el a teraszos szőlőültetvény a Dunára néző domboldalon. A fekvés, a jó minőségű löszön képződött talaj és a gondos művelés egyaránt hozzájárul, hogy az itteni Muscat Ottonel és Zweigelt szőlő kiváló minőségű bort ad. A Prelátushoz tartozó szőlőterület keleti kitettségű lejtője közvetlenül a Duna fölé magasodik. A szőlősorok közül különleges szépségű panoráma tárul a látogatók szeme elé: megcsodálható a teljes paksi Duna szakasz, az Alföldön tiszta időben Kalocsáig ellátni.

A 6. számú főútról a Rókus utcán kell letérni az elkerített területre, amely előzetes bejelentkezéssel látogatható. További információ Paks Város Önkormányzatánál kapható.

A városközpontban lévő terület a 6. számú főútról a Dózsa György úton letérve érhető el.

35. Szekszárdi Sötétvölgyi erdő | G7

Szekszárd | 1975 óta védett | 502,899 hektár

A Sötétvölgy a Szekszárdi-dombság igen kedvelt kiránduló helye. A sétautak mentén a természetet bemutató táblákról ismerhetjük meg az itt élő fák, virágok, gerincesek, rovarok néhány jellegzetes képviselőjét. A terület természetes erdőtürsulásaiban több, a Mecsek-re jellemző, szubmediterrán védett faj is előfordul, mint az illatos hunyor, a szürös csodabogyó, a pirítógyökér és a jerikói lenc. Virágpompa várja a látogatókat amikor a májvirág, az epergyöngyike, a dunavölgyi csillagvirág virít, később pedig a bíbros kosbor, a márdíszek kosbor, a kétlevelű sarkvirág és a farkasölő sisakvirág. A terület egyik kiemelkedő ritkasága a keleti ajtóscsiga. Itt található a Szekszárdi-dombság legmagasabb pontja is, a közel 300 m magas Óriás-hegy.

A területet a 6-os számú főközlekedési úton a Szekszárd-Bonyhád útvonalon, Kakasd település előtt balra, 147,7 km-nél, egy 2 km-es aszfaltozott, bekötő-úton lehet megközelíteni.

A park főbejárat közeli, nagy füves területekkel, köztük ligetes facsoportokkal tarkított része tájképi szempontból ma is kiemelkedő látványt nyújt. A tájképi változatosságot növelik a horgásztavak is, amely felszínét helyenként a vidrakeserűfű és a vízitők virágai díszítik. A terület a Paks felé vezető közútról rövid bekötőúton érhető el. A park magántulajdonban van, látogatósához a tulajdonos engedélye szükséges.

39. Apponyi kastély parkja | D6

Lengyel | 1975 óta védett | 22 hektár

Ez a kastélypark a Dél-Dunántúl leglátványosabb és fajokban leggazdagabb parkja, a területen több mint 100 fa- és cserjefaj, és ezek kertészeti változatai találhatók. A park jellegét tekintve angolpark, sok látványos, hatalmas fával, mint a hegyi mamutfenyő, amely egy természetes példányának mellmagasságban mért törzs-kerülete több mint 5 m. További természetes fák a fekete fenyő, a tulipánfa, az andalúziai jegenyefenyő, a nyugati platán, a gyanás cédrus, a közönséges tiszafa és a vérbükk. A Bonyhád-Lengyel útról a kurdi elágazóval szemben, baloldalon látható nagy, köpülérből épített kovácsoltvas kapun belépve érünk a parkba.

Kiadta: Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány
www.provertes.hu

A helyi jelentőségű természetvédelmi területek
felmérését elvégezte:

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Szerkesztette:

Haraszthy László, Karsa Dóra, Schmidt Hajnalka

Fotók:

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Grafikai tervezés, nyomdai elkészítés és kivitelezés:

Pharma Press Nyomdaipari Kft.

1037 Budapest, Vörösvári út 119-121.

www.pharmapress.hu

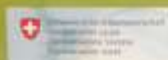
Papír: 115 g műnyomó

Példányszám: 10 000 db

A kiadvány az „Összefogással a természeti értékeink megőrzéséért” projekt keretében, a Svájci-Magyar Együttműködési Program társfinanszírozásával valósult meg.
2013. október

Tolna megye helyi jelentőségű védett természeti területeinek ökológiai felmérése a Pro Vértess Természetvédelmi Közalapítvány koordinálásával, az „Összefogással a természeti értékeink megőrzéséért” projekt keretében, a Svájci-Magyar Együttműködési Program társfinanszírozásával valósult meg.
www.provertes.hu

Svájci
hozzájárulás

Az „Összefogással a természeti értékeink megőrzéséért” című projekt a Svájci-Magyar Együttműködési Program társfinanszírozásával valósult meg.

